

Opis źródła:

Fragment dzieła Robertsona „Historyja odkrycia Ameryki przez Kolumba, wynalezienia i podbicia Meksyku przez Cortesa, podbicia Peru przez Pizarra” w tłumaczeniu z XVIII wieku zrobionym przez kasztelana łukowskiego J.W. Jezierskiego, przedstawiające przybycie Franciszka Pizarro do Królestwa Inków.

Miejsce wydania:

„Historyja odkrycia Ameryki przez Kolumba, wynalezienia i podbicia Meksyku przez Cortesa, podbicia Peru przez Pizarra, napisana w francuskim języku przez Williama Robertsona, a na polski przełożona i skrócona przez J.W. Jezierskiego kasztelana łukowskiego”, oprac. zbiorowe, Katowice 2013.

Tekst źródła:

Gdy Hiszpanie pierwszy raz weszli do Peru, zastali na tronie Huayna Capac¹, roku 1526, dwunastego Inkasa z tej rodziny. Tenże Huayna Capac podbił królestwo Quito tak wielkie, że nim na połowę powiększył państwo swoje, ożenił się z córką króla Quito i tam stolicę swoją założył. Miał z niej syna nazwiskiem Atahualpa², a przed swoją śmiercią w roku 1529, nominował go sukcesorem³ tegoż królestwa, inne zaś państwa swoje zostawił na Huascara⁴, starszego syna, którego miał z linii i krwi swojej⁵. Nie podobał się podział ojcowski między bracią. Huascar posłał do Atahualpy, aby odstąpił od panowania [w] Quito jako mu należącego, którego on mienił się⁶ dziedzicem z prawa starszeństwa. Atahualpa, zamiast odstąpienia, wzięwszy wielkie i bitne wojsko, które po śmierci ojca w Quito zostało, poszedł przeciw bratu. Atahualpa zwycięstwo otrzymał, bo miał mężne wojsko, Huascara wziął w niewolę i wszystkie dzieci słońca, czyli rodzaj, kazał pozabijać⁷, co od Manco Capaca⁸ pochodziły, a Huascara przez racyją polityczną na jakiś czas przy życiu zostawił.

Pizarro natenczas z flotą przyплыł podczas walki między dwiema kompetytorami⁹. Huascar posłał do Pizarra, prosząc o pomoc przeciw bratu jako uzurpatorowi¹⁰. Pizarro, ukontentowany

¹ Huayna Capac – dwunasty władca z dynastii Inków, syn Manco Capaca

² Atahualpa – trzynasty władca z dynastii Inków, syn Huayna Capaca i córki króla Quito Tocto Coca.

³ sukcesor – następcę.

⁴ Huascar – starszy syn Huayna Capaca, otrzymał od ojca jako dziedzictwo północną część państwa.

⁵ miał z linii i krwi swojej – tu w znaczeniu: rodzony syn, legalny następcę.

⁶ mienił się – uważał się.

⁷ Tu w znaczeniu: kazał wymordować wszystkie dzieci Atahualpy jako potencjalnych pretendentów do tronu. Trzeba podkreślić, że informacja ta nie jest w pełni potwierdzona i inne źródła na to nie wskazują.

⁸ Manco Capac – legendarny założyciel dynastii Inków i pierwszy władca państwa inkaskiego.

⁹ kompetytor – współzawodnik, konkurent.

¹⁰ uzurpator – osoba, która rości sobie prawo do tronu lub zajęła go bezprawnie lub siłą.

z domowej między bracią wojny, postanowił z jednym się złączyć, aby drugiego mógł zgładzić. Zaczął swoje operacje, nie czekając sukursu¹¹ z Panamy¹², zostawił w porcie San Miguel¹³ garnizon w czasie potrzeby rejterunku¹⁴. Puścił się w drogę, mając tylko stu sześćdziesięciu czterech ludzi, między którymi było sześćdziesięciu dwóch konnych; we dni dwanaście przybył do Cajamarca¹⁵, miasteczka gdzie Atahualpa obozował z wielkim wojskiem.

Atahualpa posłał do niego przodem bogaty prezent, ofiarując mu swoją przyjaźń i że będzie dobrze przyjęty w Cajamarce. Pizarro odpowiedział, że tu przyszedł dać mu pomoc przeciw tym, którzy mu dysputują¹⁶ tytuł państwa. Uwierzył Atahualpa, że Hiszpanie będą jego przyjaciółmi; postanowił ich przyjąć jako przyjaciół, nie myśląc o zdradzie i dopuścił im przejścia przez takowe miejsca, gdzie mała opozycja¹⁷ byłaby ich zgubą. Gdy się zbliżali do Cajamarca, Atahualpa odnowił znowu oświadczenie swojej przyjaźni i posłał prezent większy, niż był pierwszy, Ulokował się Pizarro na bezpiecznym miejscu, między Kościołem Słońca i pałacem Inkasa, a potem posłał Hernanda de Soto¹⁸ i swego brata Hernanda do obozu, prosząc o widzenie się z Atahualpą, aby mu opowiedział przyczynę swego przyjścia. Przyjął pięknie posłanych bytność swoją do Pizarra obiecał¹⁹, Zdziwieni posłowie z przystojnego postępowania monarchy peruwiańskiego, z porządku jego dworu i uszanowania poddanych dla swego pana, gdyż tylko kacykami grubych narodów w Ameryce mieli do czynienia, Uderzyła ich w oczy obfitość wszystkiego w obozie bogactwa, kosztowne szaty, w które Inkas i jego starszyzna była ustrojona, naczynia złote i srebrne, w których jeść posłom dawano, ozdoby rozmaite z tegoż metalu.

Co wszystko przenosiło²⁰ bogactwa, które w Europie widzieli. Powrócili posłowie i o tym wszystkim opowiedzieli, co widzieli, a apetyt jak największy na cudzą skórę wojsku zaostrzyli, a tymczasem Pizarro o ułożonej zdradzie myślał. Na przyjęcie okrutne Inkasa gotował się²¹ Pizarro, rozstawił warty, artyleriją z dwóch tylko armat złożoną uszykował, a przy sobie zostawił dwudziestu ludzi, odwagi wypróbowanej.

¹¹ sukurs – wsparcie.

¹² W Panamie mieściła się ówczesnie administracja kolonialna Hiszpanii.

¹³ San Miguel – inaczej San Migueel de Piura, dziś Piura, miasto w północno-zachodnim Peru nad rzeką Piura.

¹⁴ rejterunek – wycofanie się.

¹⁵ Cajamarca – obecnie miasto w północno-zachodnim Peru.

¹⁶ dysputują – odmawiają.

¹⁷ opozycja – tu w znaczeniu: sprzeciw, opór.

¹⁸ Henrando de Soto – konkwistador i odkrywca. Jako pierwszy Europejczyk zbadał Florydę.

¹⁹ bytność swoje obiecał – zapowiedział swoją wizytę, przyjął zaproszenie.

²⁰ przenosiło – przerastało.

²¹ gotował się – przygotowywał.

Słowniczek pojęć:

Huascar – syn Huayna Capaca <https://pl.wikipedia.org/wiki/Huascar>

Atahualpa – syn Huayna Capaca <https://pl.wikipedia.org/wiki/Atahualpa>

Huayna Capac – jedenasty władca Inków, rozszerzył królestwo do największego terytorium https://pl.wikipedia.org/wiki/Huayna_Capac

Cuzco – dawne królestwo w Ameryce Południowej, zajęte przez Huayna Capaca

Pytania do źródła:**Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):**

1. Jakie wydarzenie przedstawia źródło?
2. Czy siły Pizarra były liczne?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

1. Wymieńcie władców Państwa Inków wzmiankowanych w źródle
2. Czy w chwili przybycia Pizarra do Państwa Inków kraj był stabilny czy był targany konfliktem?
3. Z jakimi wydarzeniami związana była wyprawa Pizarra na tereny dzisiejszego Peru?

Wskazówki:

Warto przedstawić uczniom trochę informacji o Państwie Inków i ewentualnie przypomnieć inne państwa prekolumbijskie oraz szerzej opisać kontekst (epoka odkryć geograficznych). Należałoby również wspomnieć o ostatecznym skutku tej wyprawy Pizarra (podbój Państwa Inków).

Literatura pomocnicza:

Maria Rostworowska, *Historia państwa Inków*, Warszawa 2007.

Najważniejsze cezury:

1532 r. – wkroczenie Francisca Pizarra do Peru

lata 70 XV w. - 1541 r. – lata życia Pizarra

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Andrzej Buczyło